

Waar-nemen van passages

Waar-nemen van passages. Ode aan optekeningen van deels gedeeld alledaags leven.

Waar-nemen van passages

Ode aan optekeningen van deels gedeeld alledaags leven

**Gert R. Rebergen,
Zutphen, juli 2023**

Waar-nemen van passages. Ode aan optekeningen van deels gedeeld alledaags leven.

Voor mijn Janneke

**Een goed potje peinzen kan
van een enorme grote schoonheid zijn ⁽¹⁾
en zal altijd een vorm van sneuveldenken blijven. ⁽²⁾**

Dit boek is niet minder dan aan elkaar gelijkde peinsknutsels.

¹ Stella Bergsma (2020). Nouveau Fuck. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

² Pascal Gielen (2013). Creativiteit en andere Fundamentalismen. Amsterdam: Mondriaan Fonds.

Waar-nemen van passages. Ode aan optekeningen van deels gedeeld alledaags leven.

Verklaring:

Deur hierdie boek in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, dat ek die outeursregei-enaar daarvan is (behalwe tot die mate uitdruklik anders aangedui) en dat ek dit nie vantevore in die geheel ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

De auteur c.s. (³)

³ Met dank aan Aletta Sophia Stander. Zie: <https://scholar.sun.ac.za/server/api/core/bitstreams/c414fa84-4582-455c-b4b0-5d919da180a7/content>

Waar-nemen van passages. Ode aan optekeningen van deels gedeeld alledaags leven.

Passages

Van titel & ondertitel pag. 11

Waarin de elementen van de titel en ondertitel enigszins worden aangeraakt.

Ons beskerm ons afhankelijkheid pag. 15

Waarin we wandelen:

- van vingers tellen naar handportretten;
- van bekend zijn naar straatverhalen;
- van snappen naar decanteren;
- van een hemelse trap naar de muur.

Verzamelpatronen pag. 37

Waarin inheems en uitheems wordt verrommeld om de waarde van brevetten van (on)vermogen te herwaarderen. En ook over het taal-stotterend verzamelen op eigen-heden.

Epistemieën pag. 67

Waarin we ons in wisselende en vergelijkbare omstandigheden proberen op de been te houden met verzamelingen ervaringslessen (epistemieën).

Observeren pag. 87

Waarin het om je heen kijken en observeren in de context van stage lopen tegen en met elkaar in stelling wordt gezet. Onder meer met behulp van de beelden: dienaar, redder en slaaf.

Bewegingsvrijheid pag. 113

Waarin voyeuristisch met een ander meegluren wordt bekritiseerd als inbreuk op de man-cave van Karl Marx, uit respect voor de zelfverhelderingen die Marx binnenskamers wilde houden.

Aanhangsels pag. 125

Waarin een kleine verzameling tekstfragmenten die de hoofdteksten zouden kunnen doen ontsteken. De fragmenten zijn voor de gelegenheid geklonterde wormvormige aanhangsels die zich niet laten wegsnijden.

1. Uiteenleginstrumentarium	pag. 127
2. Waarom theorie? (Jean Baudrillard)	pag. 131
3. Kan je het zeggen? (Judoka)	pag. 141
4. Het verhaal van Rábíù Òjọ́ (Rábíù Òjọ́)	pag. 143
5. De antwoorden van Maya Konus (Maya Konus)	pag. 149
6. Spreken is niet kijken (Maurice Blanchot)	pag. 153
7. Stinkie stankie (Koekiemonster)	pag. 159

Met dank aan **pag. 163**

Colofon **pag. 169**

Van titel & ondertitel

Waarin de elementen van de titel en ondertitel enigszins worden aangeraakt.

Ware nemen.

Waarnemen betekent zoiets als gewaar worden, tijdelijk vervullen. Tussen 1200 en 1500, in het zogenoemde Middelnederlands, betekende waarnemen: aandacht schenken, zorgen voor. Men schreef toen *ware nemen* in plaats van *waarnemen*. Ook gebruikte men zo'n 5 à 5½ eeuw het woord *waernemen* in de betekenis van aandachtig kijken, gadeslaan. Taal-stotterend ⁽⁴⁾ gelezen opent *waarnemen* direct rijke denkkansen. Het element *waar* verwijst dan onontkoombaar naar het woord 'waar' zoals in waarheid, waarde, waarachtig, het ware. En het element *nemen* naar pakken, grijpen, accepteren, zich toe-eigenen. Enne we kunnen ook op het denkspoor komen van beetnemen, in 't ootje nemen.

Zeker zo interessant voor ons ⁽⁵⁾ is het om *gadeslaan* te volgen, één van de gelijkwaardige termen van waarnemen. *Gade* komt van 'ghegaeyt' dat 'verbonden, gelijk, passend bij' betekende. Als zelfstandig naamwoord betekent *gade*: echtgenoot, partner. Het werkwoord *gaden* = overeenkomen, passen, voegen. En het woord *slaan* in *gadeslaan* slaat nog steeds maar heeft niet van doen met het huidige woord 'slaan' – met 'klappen geven'. Zie ook in het werkwoord 'acht slaan op'.

Kortom, de stotterende soep die we *waarnemen* noemen, herbergt nu al veel verschillende, verrassende ingrediënten, terwijl we geen einde aan de verwijzingskwaliteiten van die ingrediënten en

⁴ Een taal-stottering is een opdeling van een woord in twee of meerdere delen, waardoor ingesloten etymologische verwantschappen en alledaagse toelatingen van onvoorziene betekenisrelaties worden vrijgegeven. In het aanhangsel in dit boek met de titel: Uiteenleginstrumentarium, zijn we er ietwat uitgebreider op ingegaan.

⁵ Hoezo 'ons'? Nou gewoon, omdat een tekst nooit alleen en eenzaam is, maar zwanger van teksten van anderen. We hebben trouwens veel meer met *veel, menig, gemeenschappen* en *meervouden* dan met *weinig, één, egologieën* en *enkelvouden*. Maar eh ... dit als terzijde van deze voetnoot.

Waar-nemen van passages. Ode aan optekeningen van deels gedeeld alledaags leven.

samenvoegingen daarvan kunnen ontwaren. Waar-nemen = waarnemen = ware nemen; én ≠ waarnemen. ⁽⁶⁾

Ode.

Ode betekent lofdicht, eerdicht. Het woord is ontleend aan het Franse woord *ode* met de betekenis: lyrisch gedicht dat werd gezongen of muzikaal begeleid. Een ode bezong vroeger altijd een verheven onderwerp. Of zoals een Afrikaan het formuleert: *Gedig met edele gedagtes wat iemand of iets prys.*

Optekeningen.

Een tekening is een duurzame neerslag van tekenmateriaal (potlood, pen, penseel, print) op een drager (papier, doek, plaat). Als iemand aantekeningen maakt om iets te onthouden, kunnen we van *optekenen* spreken. Optekenen betekent ook te boek stellen.

Tussenfrutsel

Waar-nemen van passages: eerdicht om alledaagse levens te herinneren, in de vorm van een knutselgeschrift.

Deels gedeeld.

Sharing is het nieuwe caring, zegt men (soms) graag; als het desbetreffende uitkomt. De deeleconomie wordt zelfs tot DE oplossing voor alle financio-socio-culturo-ecologo-problemoos opgeblazen. Het alledaagse snapt waarom de cultuur er eigenlijk niet echt bij hoort: cultuur begint in het Engels niet met een P – godzijdank prosperity wel; anders had prosperity waarschijnlijk nooit de plek van profit toebedeeld kunnen krijgen in de 3 x P.

⁶ Het teken '≠' betekent zowel 'is gelijk' aan' als 'in ongelijk aan'. Het schuine streepje door het = teken heft dus noch de gehele betekenis van het '≠' teken, noch die van '=' op. Het schuine streepje ontnemt aan het = teken alleen de absolute doorwerking van het = teken. Daarmee openen zich de deuren naar mogelijke, tot dan toe ongeëxploiteerd gebleven aanhangsels (supplementen?) van hetgeen het = teken voor en achter zich heeft staan.

Geen enkele vorm van deeleconomie deelt alles met iedereen en dat weten al die vormen van deeleconomieën als geen andere. Wikipedia helpt om een en ander te verduidelijken: “De deeleconomie is een socio-economisch systeem waarin delen en collectief consumeren centraal staat. Het gaat om gezamenlijke creatie, productie, distributie, handel en consumptie van goederen en diensten.” ⁽⁷⁾ Alle drie bijvoeglijke naamwoorden kraken de omschrijving van deeleconomie tot denkmoes.

Nota bene: vroeger aten velen al bij elk gerecht een moes van appels en peren 😊. Excuus ... dit zinnetje móest opgeschreven worden.

Alle drie bijvoeglijk naamwoorden (socio-economisch, collectief, gezamenlijk) werken als notenkraker. Delen in de deeleconomie blijkt vaak niet veel meer dan het nieuwe vermenigvuldigen binnen de doelstelling van de belangen en verlangens van een individu, bedrijf en/of economie. En daar is niets algemeen aan. Een beetje gedateerd gezegd: een deeleconomie die niets offert, deelt niet. *Deels gedeeld* eist dat in activiteiten en situaties duidelijk wordt wat, wanneer, hoe, in welke mate, wel, & wat, wanneer, in welke mate, hoe, níet gedeeld raakt/blijft/is. Deels gedeeld delen is dan ook niets minder dan een offerande (= een gambiet).

Passages.

Een eerste alternatief voor het begrip *inhoudsopgave* was *doorloop*. ‘Doorloop’ in de betekenis van het Engelse ‘walk-through’ = demonstratie van een overzichtelijk aantal plekken. Nog mooier is het Nederlandse *passage*. Nog mooier – hoezo? Om tóch! Want bij een passage hoort het beeld van een overdekte wandelstraat met allerlei winkeltjes & zit-/drink-/eetgelegenheden. Passages zijn scharrelbehoefstig.

In NL zijn kippen de kampioenscharrelaars; in Zuid-Afrika de fowls. In NL-steden lopen de fowls niet op straat, in ZA wel. In NL scharrelen alleen mensen in passages. In NL zijn mensen de ZA-fowls van de passages. Het bekende beeld van ‘kippelijk’ scharrelen = met de poten de grond omwoelen, heen en weer lopen en ondertussen in de grond wroeten, krabben + om zich heen loeren.

⁷ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Deeleconomie>

Menselijk scharrelen = door onzekere, zoekende bewegingen of min of meer moeizaam te noemen plaats in de genoemde toestand brengen; zich stuntelig voortbewegen, met moeite in zijn onderhoud voorzien, zijn weg zoeken in de maatschappij, telkens wat anders ter hand nemen, allerlei kleine bezigheden verrichten, losse relatie hebben, met moeite bij elkaar brengen. Scharrelen = stelselmatig herhalen van scharren, dat krabben, knarsen, schrammen, grissen, graaien, gappen, pakken betekent.

In passages aan een scharrelaar vragen waarnaar die persoon op zoek is, lokt een-soort-van antwoord uit als: 'Dat zou ik ook willen weten.'⁽⁸⁾

Passages past naadloos – in de titel.

⁸ Maurice Blanchot (2023; oorspr. 1969). *Das unendliche Gespräch*. Wien: Turia + Kant, pag. 61. Zie verder ook een aanhangsel in dit boek.

Ons beskerm ons afhanklikheit

Waarín we wandelen:

- van vingers tellen naar handportretten;
- van bekend zijn naar straatverhalen;
- van snappen naar decanteren;
- van een hemelse trap naar de muur.

Vingers.

Op sommige plekken in de wereld geldt dat je nooit de vingers van een hand telt in het bijzijn van iemand met zes vingers. Dat tellen zou de persoon in kwestie misschien kunnen gaan vastpinnen op een afwijking van een standaard aantal vingers en ook als persoonskenmerk gaan gelden. ⁽⁹⁾ En dat willen we eigenlijk niet zo graag. Zes vingers vallen moeilijk te negeren; over vijf vingers hebben we het nooit, maar over zes of vier zult ge zich verbazen – met al het navolgende gevraagd en gedoe. Vijf is wat betreft het aantal vingers per hand, toch niet in beton gegoten. Afwijkingen naar beneden en boven komen vaker voor. Dokters noemen het respectievelijk oligodactylie en polydactylie. Als dokters er een woord voor hebben verzonnen, bestaat het natuurlijk. Ook kunnen twee vingers als één vinger samengroeien; dat heet syndactylie. Het gaat bij oligo-/poly-/syndactylie altijd om een aangeboren afwijking. Bijzonder blijft het wel, omdat het nou eenmaal veel minder voorkomt dan vijf. Daardoor wordt zo'n bijzonderheidje een herkenningsteken, net zoals een zichtbare dikke pukkel, een puntig hoofd of dikke lippen. Maar om nou te denken dat zo'n herkenningsteken iets belangrijks over de dragende persoon met dat bijzonderheidje te vertellen heeft, mwah.

Leesbruggetje ⁽¹⁰⁾: vijfvingerige handportretten.

⁹ Een Yoruba gezegde luidt: 'No one counts the fingers of a six-fingered man in his presence.'

Geciteerd in: Babajide Ololajulo (2018). Unshared Identity. Grahamstown ZA: NiSC.

¹⁰ Leesbruggetjes zijn opgenomen om een lezer aan de hand te nemen en toe te leiden naar het navolgende. Een leesbrug is geen leestunnel. Want:

In 2011 verzamelde de in Zuid-Afrika opgegroeide Gary Schneider 77 geprinte, allemaal vijfvingerige handportretten van even zoveel Zuid-Afrikaanse kunstenaars. Daarmee wilde hij na 34 jaar buiten ZA te hebben geleefd, een wederopbouw van het contact met een land achterhalen dat nog steeds een enorme invloed heeft op zijn werk. Schneider gebruikt het woord: *re-construct*, dat we veelal vertalen met herstellen, bouwen, reconstrueren of samenstellen, maar hier met *wederopbouw achterhalen*. Omdat er een interessante interne spanning zit tussen de twee woorden.

Een tweeledig tussenzetje als voorbeeldige toelichting.

Wederopbouw achterhalen.

De begrippen *weder* en *opbouw* kijken vooruit (prospectief). *Achterhalen* daarentegen haalt iets in de tijd gezien van vroeger van achteren vandaan en kijkt dus terug (retrospectief). We kunnen concluderen dat het in deze samenstelling van die twee woorden gaat om het achterhalen van de wijze waarop het contact vroeger is opgebouwd. Zulks kan wellicht met het nabouwen van een VOC-schip of een gebouw. Het achterhalen van een vroeger alledaags doen en laten met betrekking tot in- en uitvoegingsprocessen in complexe sociale omgevingen, vraagt hoogstwaarschijnlijk om iets meer dan een serie handfoto's. In het boek 'Great Kingdoms of Africa' beschrijft John Parker met acht hooggeschoolde collegae negen grote Afrikaanse koninkrijken. De Ghanees-Britse architect Sir David Adjaye, Officer of the Most Excellent Order of the British Empire, schrijft in zijn voorwoord:

"The map of the African Kingdoms in this book can be seen as a redrawing of the colonial diagram. The edges of these kingdoms appear deliberately imprecise. Like geographies, they are flexible and constantly shifting forces. This book offers a critical reclaiming of African kingdoms. It looks anew at these historic regions and understands systematically the relationships between them. Their identities are intertwined physically with features such as rivers and lakes; spatially with urbanization, temples and tombs; and materially with things such as gold and art. A key part of this process of reclaiming narratives is to

"Op de brug word je geen vrienden. Vanaf de brug kijk je toe", schreef de Turkse schrijver Sait Farik. Geciteerd in: Geert Mak (2007). De Brug. Amsterdam: Stichting CPNB.

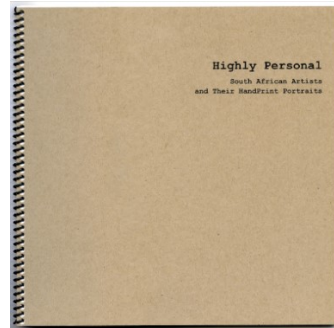
understand the long histories and ongoing trajectories of these kingdoms.”⁽¹¹⁾

Rauw zijn de roots (= wortels, afkomst, verankeringen).

Het Nederlands Danstheater 1 presenteert het lopende seizoen (2022/2023) een dans die de dansers met Felix Landerer hebben gemaakt + ‘Jakie’ van het koppeltje Sharon Eyal & Gai Behar. Onder de titel: Raw are the Roots.

Deze voorstellingen hebben iets van doen met the process of reclaiming narratives, denken we.⁽¹²⁾

Terug naar re-construct, naar het proces om narratieven te herwinnen. Gary Schneider licht toe dat de donkere kamer een soort van biechtstoel wordt. Het zweet en de hitte die op het filmrolletje staan afgebeeld werken forensisch uit. Zijn interpretatie ervan is echter metaforisch. De afdrucken onthullen geen ras, economische status, geslacht of leeftijd. Ze zijn meer privaat. “Dat geeft de mogelijkheid om het huwelijk tussen kunst en wetenschap, identiteit en obscuriteit, figuratie en abstractie, het vleeselijke en het spirituele te exploreren.” De korte beschrijvingen naast de 77 afgedrukte handen geven de naam van de kunstenaars, geboortjaar + geboorteplaats, waar de kunstenaar het kunstenaarschap heeft geleerd, welke prijzen de kunstenaar heeft gewonnen en een paar indicaties van de plekken waar de kunstwerken te zien zijn geweest. Over de exploratie van de vier ‘huwelijken’ zegt Gary Schneider geen woord.⁽¹³⁾ Het makerverhaal omtrent de exploratie van de handportretten is misschien elders openbaar gemaakt – dat weten we niet. Het Handbook is in 2015 gepubliceerd. In 2019 verscheen

¹¹ John Parker ed. (2023). Great Kingdoms of Africa. London: Thames & Hudson.

¹² <https://www.ndt.nl/agenda/raw-are-the-roots/>

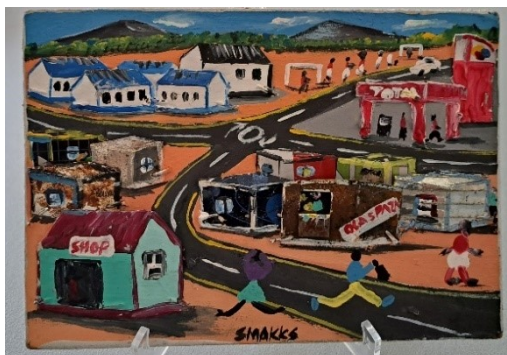
¹³ Gary Schneider (2015). Handbook South-African Artists. Johannesburg ZA: Fourthwall Books.

een catalogus van een tentoonstelling van dertien, zorgvuldig geselecteerde foto's van handen van evenzovele Zuid-Afrikaanse fotografen, onder de titel: Highly Personal. De link naar deze publicatie op de website van de kunstenaar werkt helaas niet. En bij de galerie die hem vertegenwoordigt: Daiter Gallery in Chicago USA, kunnen we ook niet terecht. Bij Amazon is de catalogus te koop voor \$55. Met de verzendkosten uit Amerika erbij, ben je als onnozele/onschuldige kijker dus al gauw 75 euro kwijt. Dat is wel erg veel, té veel, voor een ongeschoolde onnozele kijker. Een fatsoenlijk geprijsd tweedehands exemplaar hebben we niet gevonden. Schneider heeft meer van dergelijke verzamelingen aangelegd, getuige zijn website. Van hoofden, huiden, naakten, vlees, genetische materialen; en ook van botanicals, specimens, entomologicals, doodles en onanism. ⁽¹⁴⁾

SMakks.

Trouwens, we zouden ook graag een verzameling handfoto's willen zien van mensen zoals SMakks. Die kom je bij Gary Schneider namelijk niet tegen.

SMakks is de artiestennaam van Shungu Makaza, een uit Zimbabwe afkomstige kunstenaar die de schoonheid van het gewone straatleven in Zimbabwe en EastLondon ZA verbeeldt. Daarvoor gebruikt hij alles wat hij op straat vindt: ijzerdraden, plastics, blikjes, verf, spaanplaat, bamboe, zacht en hardboard, enz. ⁽¹⁵⁾ SMakks verkoopt zijn werken op straat. Sommige winkeltjes zijn bereid gevonden om een paar kunstwerken van hem in

¹⁴ <https://www.garyschneider.net/>

¹⁵ <https://www.facebook.com/dispatchdd/videos/dispatch-people-east-london-artist-smakks/213108650844629/>